

Черноватий Л. М. Система вправ для навчання перекладу з аркуша майбутніх філологів / Л. М. Черноватий // Наукові записки. – Випуск 153. – Серія : Філологічні науки (Мовознавство). – Кропивницький : РВВ КДПУ ім.В.Винниченка, 2017. – С. 603-608.

Ширяев А. Ф. Синхронный перевод : Деятельность синхронного переводчика и методика преподавания синхронного перевода / А. Ф.Ширяев. – М. : Воениздат, 1979. – 183 с.

Robinson D. Becoming a Translator / D. Robinson. – New York : Routledge, 2007. – 344 p.

(Матеріал надійшов до редакції 1.09.17)

УДК: 811.111:82'42:165.12

ЧУЯН С. О.

(Запорізький національний університет)

ЛІНГВАЛЬНІ ЗАСОБИ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТА СУБ'ЄКТИВНІСТЬ У ТЕКСТОПРОСТОРІ ОПОВІДАНЬ ДЖ. ДЖОЙСА "THE DUBLINERS"

Стаття присвячена дослідженню лінгвальних засобів вербалізації суб'єктивності у текстовому просторі оповідань Дж. Джойса «The Dubliners». Актуальність дослідження зумовлена антропною природою поняття суб'єктивності, його значущістю у системі англомовної лінгвокультури та загальною антропоцентричною спрямованістю сучасного мовознавства на виявлення присутності суб'єкта пізнання у мовному просторі.

Ключові слова: суб'єктивність, текстовий простір, лінгвокультура, антропоцентричність, суб'єкт пізнання.

Чуян С. А. Лингвистические средства вербализации концепта СУБЪЕКТИВНОСТЬ в текстовом пространстве рассказов Дж. Джойса "The Dubliners". Статья посвящена исследованию лингвистических средств вербализации субъективности в текстовом пространстве рассказов Дж. Джойса "The Dubliners". Актуальность исследования обусловлена антропной природой понятия субъективности, его значимостью в системе англоязычной лингвокультуры и общей антропоцентричной направленностью современного языкознания на выявление субъекта познания в языковом пространстве.

Ключевые слова: субъективность, текстовое пространство, лингвокультура, антропоцентричность

Chuyan S. A. Linguistic Means of Verbalisation of the Concept SUBJECTIVITY in the Text Space of Short Stories "The Dubliners" by J. Joyce. This article deals with the research of linguistic means of verbalisation of subjectivity in text space of short stories "The Dubliners" by J. Joyce. The relevance of the research is stipulated by anthropological nature of the notion of subjectivity and its importance in the system of English linguistic culture.

The general tendency to anthropological bias is realized through identification of the object comprehension in lingual extend. In our study we understand the concept as a set of knowledge related to this concept and associations (both individually and culturally enshrined), linking it with other phenomena. The presence of multilevel conceptual domain in the same language is confirmed by the fact that in small groups of native speakers of one language any language or speech units can acquire specific meaning unknown to the whole community who speak that language.

The concept can be expressed by a linguistic unit, but is not necessarily expressed by it beginning its existence before being used in a verbal form. We believe this idea can be developed in the following aspects: our consciousness is in need of some steady information marker and that leads to the expression of the concept using a language item that relates primarily to nuclear part of a marked element.

In our research subjectivity is something special for this individual or something connected with personal points of views, experience and origin, for example: subjectivity estimation; something caused by mind and feelings, and not external circumstances, for example: subjectivity feeling. It is necessary to state that all the components include potential meanings created by modal frame and emotional constituent. Subjectivity can be positive and negative. We should mention emotional constituent of subjectivity which convey mood, notions which is characterized by belonging to personality with their individual views, life experience and origin and simultaneously can be unreal and delusive.

Key words: subjectivity, text space, linguoculture, anthropocentricity

Лінгвістику ХХІ століття відрізняє спрямованість до прагматики – тієї сфери значення, яка довгий час тільки згадувалася в роботах вчених, але науковому вивченню не піддавалася. Звернення до прагматики стало результатом встановлення антропоцентричної парадигми. У лінгвістиці це означає, що тепер цікава не мова як абстракція, а мова конкретного носія, зі всіма її особливостями, настановами тощо.

Актуальність дослідження зумовлена як антропною природою об'єкта, концепта СУБ'ЄКТИВНІСТЬ, його значущістю для англомовної лінгвокультури, так і відповідністю застосованого когнітивно-дискурсивного підходу загальній антропоцентричній спрямованості сучасного мовознавства на виявлення присутності суб'єкта пізнання у мовному просторі, яка конкретизується врахуванням ролі суб'єкта англомовного художнього тексту в формуванні понятійних, образних та символічних ознак концепта СУБ'ЄКТИВНІСТЬ.

Метою нашого дослідження є аналіз концепта СУБ'ЄКТИВНІСТЬ на матеріалі зазначеного циклу оповідань Джеймса Джойса.

Предметом дослідження є концепт СУБ'ЄКТИВНІСТЬ в англійській мові.

Об'єктом дослідження є вербалізація концепта СУБ'ЄКТИВНІСТЬ в текстах оповідань Дж. Джойса «Дублінці».

Під концептом ми будемо розуміти сукупність знань, пов'язаних з цим концептом, і асоціацій (як індивідуальних, так і культурно закріплених), що зв'язують його з іншими феноменами [Вежбицкая, 284]. Концептуальний аналіз імені «суб'єктивність» пов'язаний з виявленням декількох рівнів семантики, що утворюють асоціативні контури навкруги денотативно-сигніфікативного центру — ядра концепту.

Для того, щоб виявити ядро концептів, ми визначимо, що розуміється під поняттям суб'єктивність. Аналіз словникових пояснень показує, що денотативно-сигніфікативний центр концепту СУБ'ЄКТИВНІСТЬ включає декілька компонентів: дещо, що відноситься до суб'єкта або є характерним для нього, особливо, якщо не має своєї волі; дещо, що відноситься до найважливішого та має певні якості та відносини; дещо характерне або належне до реального світу, що сприймається через почуття а не мозком і належить певній особистості. І найбільш цікава для нашого дослідження інформація: суб'єктивність – це дещо особливе для даного індивідуума або щось пов'язане з особистими точками зору, досвіду та походження, наприклад: суб'єктивне судження; дещо визване самим мозком або почуттями, а не зовнішніми умовами, наприклад: суб'єктивне почуття.

І останнє значення – це дещо ілюзорне та таке, що не існує в реальності. Якщо долучити до цих компонентів значень синонімічні та антонімічні ряди, то можемо додати й розвинути подальші компоненти значення: суб'єктивність – це поняття, що включає дещо необ'єктивне, ментальне, внутрішнє, підсвідоме, особисте, навіть егоїстичне (*nonobjective, mental, internal, in the minds eye, subconscious, intellectual, individual, personal, based, prejudiced, idiosyncratic, egocentric, self-centered, selfish, self-interested, egoistic, self-serving, wrapped up in oneself, narcissistic, introverted, self-conscious, bigoted, illiberal, self-confident, self-assured, self-satisfied*).

Важливо відмітити, що усі вказані компоненти включають потенційні конотативні значення, які створюють модальна рамка, ідеологічна настанова та емоційна складова. Так, наприклад, «суб'єктивність» можна розглядати як позитивно (модальна рамка схвалення, захоплення, зверхнього ставлення, захоплення, бажання тощо), так і негативно (модальна рамка несхвалення, ницості, страху тощо): суб'єктивність означає відокремленість від інших, поверхневність, необ'єктивність, відсутність свободи дії, сприйняття реальності через органи почуттів, що може бути пов'язане з відсутністю пошуку сенсу життя, навіть втечею від нього. Необхідно відмітити емоційну складову концепту: «суб'єктивність» несе в собі визначений настрій, поняття яке характеризується належністю до особистості з її індивідуальними поглядами, життєвим досвідом та походженням, але одночасно може бути нереальним та ілюзорним.

Таким чином, завдяки компонентному аналізу ми виділили декілька планів значення концепт СУБ'ЄКТИВНІСТЬ. Перший план складає суб'єктивність як належність до певного суб'єкта, що особливо проявляється за відсутності свободи дії, тобто суб'єктивність йде поруч з підкоренням. Другий план – це сприйняття реальності через органи почуттів, а не мозок, тобто до суб'єктивності залучаються дії, що виконуються органами почуттів певного суб'єкта а також його знання та досвід. Третій план включає риси, притаманні певному індивідууму, які склалися під впливом особистих поглядів, досвіду та походження. Четвертий план представляє потенційну складову асоціативних рядів та модальних характеристик. Суб'єктивність складають поняття пов'язані з відсутністю зв'язку з реальністю. Тобто концепт СУБ'ЄКТИВНІСТЬ – складне, багатопланове утворення, розгляд якого можливо локалізувати, лімітувати рамками виду мистецтва, епохою, автором, твором.

Для аналізу концепту ми будемо виявляти концептуальні характеристики через значення мовних одиниць, що репрезентують цей концепт, його словникові тлумачення та

мовні контексти. Об'єктом аналізу постають змістовні значення, які несуть у собі окремі слова, словосполучення, типові пропозиції та їхні реалізації у вигляді конкретних висловів. Отже, ми розглядатимемо ядро й периферійну частину концепту із їх супутніми асоціативними зв'язками. Оскільки ми розглядатимемо концепти абстрактного імені, то ми будемо враховувати відношення носіїв мови до цього абстрактного імені, в основі якого є уявлення про абстрактну сутність.

Розглянемо особливості функціонування концепту СУБ'ЄКТИВНІСТЬ у тексті оповідання "The Sisters". Звернемо увагу на наступні лексичні засоби реалізації концепту: *no hope, I thought, I knew, I said to myself, it sounded to me, filled me with fear* [Joyce 1991]. Ці дієслова пов'язані з особистою точкою зору головного героя, з його суб'єктивним судженням. Старий Коттер прямо надає свою думку: *I have my own theory about it I'll tell you my opinion* [Joyce 1991]. Головний герой не може зрозуміти, чому він не відчуває жалоби, коли помер його знайомий, і роздумуючи про це, ототожнює себе з самим днем: *nor the day seemed in mourning* [Joyce 1991].

Суб'єктивність проявляється і в оцінках, наприклад, коли Елайза та тітка головного героя розмовляють про небіжчика. Елайза чотири рази повторює: *Poor James! He was too scrupulous* [Joyce 1991]. Та тітка заперечує: *He was a disappointed man* [Joyce 1991]. Тут чітко проявляється модельна рамка. Як ми вказували, «суб'єктивність» можна розглядати як позитивно (схвалення, заохочення), так і негативно (несхвалення, страх). Емоційна складова «суб'єктивності» несе в собі визначений настрій. Коли ми читаємо: *wandering about by himself; laughing — like to himself, sitting up by himself* [Joyce 1991], перед нами постає образ самотньої людини, яка не знає, де себе подіти або чим зайнятися.

Суб'єктивно сприймає головний герой поняття "Дикий Захід". Його друг познайомив дітлахів із книжками з "The Halfpenny the Wild West" marvel" і вони розігрують події: *assanged Indian battles, fought a pitched battle on the grass*, але їм здається, що він занадто захоплюється грою: *he played too fiercely for us* [Joyce 1991]. Суб'єктивне судження про ці ігри передають і такі слова головного героя, як: *The adventures related in the literature of the wild west were remote from my nature, but, at least, they opened doors of escape* [Joyce 1991]. Але він розуміє, що це не є дійсно пригодами: *I wanted real adventures to happen to myself. But real adventure, I reflected, do not happen to people who remain at home* [Joyce 1991]. Автор показує суб'єктивну оцінку вчителем книжок, які читають хлопці у вільний час. Він вживає такі слова, як: *rubbish, wretched stuff*. Його оцінка вводиться через *I suppose, I'm surprised* та надає свою, позитивну оцінку інтелектуальним здібностям хлопчиків: *educated*.

Лексичні одиниці для активації концепту використовуються у різних стилістичних прийомах: епітетах, метафорах, перефразах, порівняннях тощо. Коли головний герой виражає свої почуття від сонячного ранку, він думає про *mild sunny morning*, він сидить "admiring my frail canvas shoes" [Joyce 1991], йому здається, що "tall trees were gay with little light green leaves" [Joyce 1991]. Головний герой почуває себе як ніколи щасливими — *I was very happy* [Joyce 1991]. Усі ці дрібниці й незначні деталі лише для нього становлять інтерес і радість, бо йому не потрібно сидіти у душному класі, вивчаючи римську історію, тобто емоційна складова концепту «суб'єктивність» є тут позитивною.

Ця позитивна емоційність проявляється і в наступних актуалізаторах концепту: *we pleased ourselves with the spectacle, it would be right skit, sour or imagined, seemed, their influence seemed to wane, serious to the point of solemnity* [Joyce 1991]. Але поступово настрої хлопців змінюється, вони втомлені, невеселі і їм потрібно повертатися до міста: *we were tired, felt rather tired, we were too tired* [Joyce 1991]. Навіть сонце сховалося за хмари: *The sun went in behind some clouds and left us to our jaded thoughts* [Joyce 1991]. При розмові з незнайомим чоловіком головний герой не відчуває себе впевнено: *in my heart I thought, his own words, in my heart I had always despised him* [Joyce 1991].

Далі в оповіданнях «Евелін» та «Після гонок» дівчина намагається обдумати своє рішення поїхати. — *She tried to weigh each side of the question* [Joyce 1991]. Її невпевненість та, навпаки, веселість молодих хлопців проявляється у модальних виразах, наприклад, *perhaps*

або дієсловах *hoped, knew, seemed*, словосполученнях: *in good humour /in excellent spirits/ almost hilarious, of course, as his father agreed, the promise to her mother*, оцінних прикметниках – *brilliant, confused murmur*; іменниках – *favourite*, прислівниках – *unfortunately, strange*. Далі бачимо різні суб'єктивні точки зору щодо багатства: *he really had a great sum, temporary errors, the inheritor of solid instincts, give the impression, had a respect* [Joyce 1991].

Інколи лексичні одиниці, що є актуалізаторами концепту, змінюються при перекладі: *Segouin had the unmistakable air of wealth* [Joyce 1991]. – На Сегуєне, **безумовно**, был отпечаток богатства [Джойс 1993, с. 39].

Почуття домашніх щодо обіду в отелі, де зупинився Сегуєн: подія, відчуття гордості, хвилювання, бажання, велика повага, уява, люб'язність, веселощі, пригоди – *an occasion, a certain pride, trepidation, a certain eagerness, immense respect, imagination, subtlety, merriment, adventure*. Також, актуалізаторами концепту є дієслова: *his manner expressed a real respect, admired the dexterity, felt obscurely, would regret*; порівняння: *conceived the lovely youth of the Frenchmen twined elegantly upon the firm framework of the Englishman's* [Joyce 1991]; оцінні прикметники та прислівники: *delightful, excellent, exquisite, boldly*.

Таким чином, ми можемо зробити наступні **висновки**: суб'єктивність є абстрактним іменником, але актуалізаторами його є різні частини мови, характерним є вживання дієслів, іменників, оцінних прикметників та прислівників.

Література

Вежбицкая А. Семантические универсалии и описание языков / А. Вежбицкая // Язык. Культура. Познание. – М. : Русские словари, 1996. — С.33-88.

Джойс Д. Дублинцы : рассказы; Портрет художника в юности : роман; перевод с англ. / Д. Джойс. — М. : Знак, 1993. — [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lib.ru/DVOJS/dublincy.txt>

Joyce J. Dubliners / James Joyce. — Dover, 1991. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.gutenberg.org/files/2814/2814-h/2814-h.htm>

(Матеріал надійшов до редакції 13.10.17)

УДК: 811.111:81'42

ШЕВЧУК О. В., ПАНАСЕНКО О. С.
(Запорізький національний університет)

ПРОПОЗИЦІЯ ЯК ОСНОВНИЙ АСПЕКТ КОГНІТИВНО-ФУНКЦІОНАЛЬНОГО ПІДХОДУ В СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

Шевчук О. В., Панасенко О. С. Пропозиція як основний аспект когнітивно-функціонального підходу в сучасній лінгвістиці. Стаття присвячена висвітленню теоретичних основ дослідження поняття «пропозиції», структуру терміна «пропозиція» та аналіз змісту поняття «пропозиція висловлення». Проаналізовано підходи різних вчених до дослідження терміну пропозиція в сучасній лінгвістиці.

Ключові слова: пропозиція, пропозиція висловлення, концептуалізація

Шевчук О. В., Панасенко О. С. Предложение как основной аспект когнитивно-функционального подхода в современной лингвистике. Статья посвящена освещению теоретических основ исследования понятия «пропозиция», структуру термина «пропозиция» и анализ содержания понятия «пропозиция высказывания». Проанализированы подходы различных ученых к исследованию понятия пропозиции в современной лингвистике.

Ключевые слова: предложениипропозиция, пропозиция высказывания, концептуализация

Shevchuk O. V., Panasenko O. S. The Proposition as the Main Aspect of the Cognitive-functional Approach in Modern Linguistics. The article regards the issue of the notion "proposition", its structure and the analysis of "the statement proposition". The analysis of scientific literature has shown that the term "proposition" is perspective for denoting the nominative aspect of the sentence. At the present stage, the term "proposition" is widely used in linguistic science. The term "proposition" was introduced by the american scientist Ch. Fillmore. Since the term was used in logics and it meant a meaningful commonality between the sentence and its possible representation within a particular language. The results of the article show that the proposition is a semantic structure that denotes the situation from a speaker's point of view.

The statement proposition is constructed from elements that denote a phenomenon that forms a link of their interaction. According to V. Shank, conceptualization of the situation is carried out in the form of typical propositional functions. Conceptualization consists of such notions as "the doer of the action" and "the action". The proposition in its broadest sense is the semantic structure of the sentence. In the narrower sense "proposition" is a descriptive conceptual structure that combines the denotative and signicative meaning, abstracted from the modal component.